

СТАНОВИЩЕ АРХІВНИХ ФОНДІВ ДОНБАСУ В 1941-1945 РР.

У статті розглядається доля архівних фондів Донбасу в роки Великої Вітчизняної війни. Автор досліджує процес евакуації архівних матеріалів у східні райони СРСР на початку війни, аналізуючи архівні дані. Також висвітлюються дії окупаційної влади по відношенню архівів Донбасу, а саме використання німцями документальних матеріалів та їх знищення при відступі. В статті також наводяться дані щодо реевакуації архівів наприкінці війни та робляться узагальнення щодо масштабів збитків, нанесених архівним установам Донбасу за роки війни.

Ключові слова: Донбас, архівні фонди, Велика Вітчизняна війна, евакуація, східні райони СРСР, окупаційна влада, використання документів, реевакуація архівів, масштаби збитків.

В статье рассматривается судьба архивных фондов Донбасса в годы Великой Отечественной войны. Автор исследует процесс эвакуации архивных материалов в восточные районы СССР в начале войны, анализируя архивные данные. Также освещаются действия оккупационной власти относительно архивов Донбасса. А именно использование немцами документальных материалов и их уничтожение при отступлении. В статье также приводятся данные о реевакуации архивов в конце войны и делаются обобщения относительно масштабов убытков, нанесенных архивным учреждениям Донбасса во время войны.

Ключевые слова: Донбасс, архивные фонды, Великая Отечественная война, эвакуация, восточные районы СССР, оккупационные власти, использование документов, реевакуация архивов, масштабы убытков.

The article covers the fate of Donbass' archival funds during the Great Patriotic War. Author investigates the process of the archival funds evacuation to the Eastern regions of the USSR basing on archival documents. The article also highlights the acts of occupants concerning Donbass' archival funds during the Great Patriotic War, in particular the Germans' use of the archival documents during the occupation and their destruction of archives as they were retreating. The article presents facts concerning the archival funds reevacuation at the end of the war, and the author makes the conclusion about the size of Donbass archive's losses during the Great Patriotic War.

Key words: Donbass, archival funds, Great Patriotic war, evacuation, east areas USSR, occupational authorities, use of documents, reevacuation of archives, scales of losses.

У зв'язку з поширенням новітніх технологій та становленням українського суспільства в якості інформаційного, а також побудови Української національної держави різко підвищився інтерес до архівної спадщини країни. Архіви уособлюють собою пам'ять нації і суспільства, формують їхню ідентичність, тому дуже важливим постає питання їх зберігання. Велика Вітчизняна війна завдала величезних збитків архівному фонду багатьох країн світу, в тому числі й України. Загальні втрати Державного фонду України під час фашистської окупації становлять 46 мільйонів справ [1]. Великий інтерес для

науковців становить архівний фонд Донбасу. На момент початку Великої Вітчизняної війни тут діяли такі архіви, як Сталінський обласний державний архів з філіями в Артемівську та Маріуполі, Сталінський міський архів, Ворошиловградський обласний історичний архів з філією в Старобільську.

Потрібно зазначити, що спеціальної праці, присвяченої вивченню долі архівних фондів Донбасу Великої Вітчизняної війни ще немає. Однак існує ряд публікацій, які висвітлюють різні аспекти цієї теми. Зокрема, становища Сталінського обласного державного архіву та його філій вже торкалися деякі дослідники. Це

колишній директор державного архіву Донецької області Н.Б. Метальникова у співавторстві з О.А. Поповою у статті «История государственного архива Донецкой области» (зб. «Летопись Донбасса». – 2001. – № 9. – С. 56-60), а також працівники зазначеного архіву під час підготовки путівника по Державному архіву Донецької області (Государственный архив Донецкой области. Путеводитель. – К., 1984). Проте в цих роботах питання про долю фондів під час Великої Вітчизняної війни висвітлено стисло.

Є також стаття Н.Б. Метальникової в електронному вигляді «Судьба документальных фондов госархива Донецкой области в годы Великой Отечественной войны (1941-1945 гг.)» (<http://home.skif.net/~donarc/articles/stat01.htm>), в якій авторка подає інформацію про евакуацію Сталінського державного архіву та його філій, а також наслідки окупаційного режиму для цих установ. Головним недоліком зазначених вище статей є повна відсутність даних щодо реєвакуації архівних матеріалів. Стосовно Сталінського міського архіву, то ця тема взагалі не розроблялась дослідниками. Існують також публікації, в яких міститься інформація про долю фондів Ворошиловградського обласного історичного архіву та його філій у Старобільську в роки війни. Зокрема, в статті Т. Порунової «Архівне будівництво на Луганщині» (Архіви України. – 1967. – № 5. – С. 38-46) та в передмові до путівника по Державному архіву Луганської області (Державний архів Луганської області: Короткий довідник з фондів. – Луганськ: Світлиця, 2000. – 316 с.) є дані про проведення евакуації фондів зазначених архівів, втрати документів під час окупації й повернення евакуйованих фондів. Недоліком цих статей є дуже стисле викладення інформації про архіви в роки війни, адже метою перелічених публікацій було висвітлення всієї історії становлення та діяльності Держархіву Луганської області.

Метою даної статті є висвітлення становища фондів найкрупніших архівів Донбасу в роки Великої Вітчизняної війни.

Автором були використані архівні матеріали Державного архіву Донецької області. Зокрема, документи з фондів Р-678 (Донецький обласний Державний архів Донецького виконкому депутатів трудящих, м. Донецьк, Донецька область, 1925-1964 рр.), Р-1136 (Архівний відділ управління народного комісаріату внутрішніх справ по Сталінській області, м. Сталіно, 1933-1957 рр.), Р-1896 (Сталінський міський архів, 1937-1940 рр.). Усі ці матеріали стосуються долі архівних фондів Сталінського обласного архіву та його філій в Маріуполі та Артемівську, а також Сталінського міського архіву під час Великої Вітчизняної війни (евакуація, період окупації, реєвакуація). Вивчаючи архівні матеріали, автор звернув увагу на такий факт: існують деякі розбіжності щодо кількості фондів зазначених архівів напередодні війни та під час неї. Цікаво, що попередні дослідники не звернули на це

увагу, чи з якихось причин не зазначили цього у своїх статтях. З метою встановлення долі архівних матеріалів Ворошиловградської області були використані документи, що зберігаються в Державному архіві Луганської області, а саме в фондах Р-1046 (Архівний відділ виконкому Ворошиловградської області Ради народних депутатів, 1938-1988 рр.) та Р-702 (Державний архів Луганської області Луганської облдержадміністрації, 1925-1997 рр.). Загальні статистичні відомості стосовно архівів зазначених областей, що в своїй більшості підтверджують дані, які містяться в обласних архівах також були взяті з Центрального архіву вищих органів влади та управління України – фонд 14 (Центральне архівне управління УРСР).

Для того, щоб зрозуміти, як вплинула війна на архівний фонд Донбасу, необхідно спочатку з'ясувати, що він собою являв напередодні 1941 року. Отже, найбільшим архівом на той час у Донбасі був Сталінський обласний державний архів, який містив 1261 фонд (2431918 од.зб.) [2], в деяких документах зазначається кількість у 1158 фондів (2428543 од.зб.) [3], такі дані наводять і деякі дослідники [4]. Однак ясність в цю ситуацію може внести один Акт, який був складений Комісією по встановленню збитків, нанесених облдержархіву Сталінської області німецько-фашистськими загарбниками. В ньому зазначено, що Сталінський обласний державний архів напередодні війни містив 1149 фондів (2428543 од.зб.) загального збереження та 112 секретних фондів (3375 од.зб.) [5]. Як бачимо, кількість одиниць зберігання фондів загального збереження співпадає з даними, що часом наводяться стосовно загальної довоєнної кількості фондів Сталінського облдержархіву. Це були документи й матеріали за 1740-1940 роки.

Стосовно встановлення кількості евакуйованих документів на Схід маємо набагато більше проблем і достатньо велику кількість версій.

Розглянемо спочатку ті дані, які вже були опубліковані. Версія перша – із Сталінського обласного державного архіву було евакуйовано 321 фонд (24890 од.зб.) в місто Балашов Саратовської області, на станцію Алга Актюбінської області і в місто Омськ [6]. Версія друга – вивезено було 511 фондів (30207 од.зб.) у ці ж самі міста [7]. Версія третя – відправлено було 241 фонд (12248 од.зб.) до міста Балашов Саратовської області та 321 фонд (24890 од.зб.) до міст Шадринськ Курганської області та Алга Актюбінської області [8]. Остання версія є більш вірогідною, в усякому разі на її користь ми знаходимо документальні підтвердження в фондах Державного архіву Донецької області, проте як відомостей щодо евакуації частини фондів Сталінського облдержархіву до м. Омськ взагалі немає. Таким чином, згідно з архівними даними зі Сталінського облдержархіву на початку липня було евакуйовано до м. Балашов спочатку 211 фондів (3225 од.зб.) секретних фондів, з яких

28 фондів (423 од.зб.) належало до історичного відділу, а також 3667 карток «по политическим окраскам». Усі ці матеріали являли собою оперативну цінність в роботі органів НКВС та політично-радянських закладів й організацій [9]. 16 липня 1941 року до м. Балашов було відправлено ще 30 фондів (9023 од.зб.). Це були матеріали Відділу Жовтневої революції та соціалістичного будівництва. Вони були відібрані з фондів ревкомів, комбідів, міліції, судів та прокуратур, а також матеріали військових фондів, що являли собою науково-історичну та довідково-практичну цінність, а також мали «оборонное значение для нашей Родины» [10].

До міста Шадринськ було відправлено 321 фонд (24890 од.зб.) [11], в одному з документів зазначається, що це загальна кількість матеріалів відправлених до м. Шадринськ 20 вересня та до м. Алга 25 серпня [12].

У Державному архіві Донецької області зберігається Акт відправки архівних матеріалів 30 серпня 1941 року до м. Актюбінськ у кількості 30 фондів (2174 од.зб.) [13], проте більше в жодному документі про це не згадується.

Архів мав дві філії у Маріуполі та Артемівську. Маріупольська філія містила напередодні війни 1041 фонд (150000 од.зб.) [14]. Це були матеріали за 1863-1938 роки. З них було евакуйовано 175 фондів в Омськ [15], а також 79 секретних фондів (3407 од.зб.) у м. Балашов, ці матеріали являли собою цінність в роботі в оперативно-чекістських цілях органів НКВС, а також партійних та радянських закладів та органів [16]. Треба зазначити, що в жодному документі не згадується про евакуацію в цих двох напрямках одночасно. В актах фіксується або евакуація в Балашов, або евакуація в Омськ так само, як і попередніми дослідниками.

В Артемівській філії обласного архіву зберігалися матеріали за 1722-1941 роки. Кількість фондів, що зберігалась напередодні війни була наступна: на 3 червня 1941 року було 1155 фондів, з них 129 фондів секретні (11667 од.зб.) [17], на жаль, загальну кількість одиниць зберігання не вказано; на 22 червня 1941, згідно вже післявоєнного Акту обстеження архіву він містив 1145 фондів (675840 од.зб.) [18]. 18-20 липня 1941 року з Артемівської філії Сталінського обласного державного архіву було евакуйовано в м. Балашов повністю секретний відділ, а це 136 фондів 11536 од.зб., з них дореволюційних 21 фонд (122 од.зб.), післяреволюційних 115 фондів (11714 од.зб.), евакуйовані були і частина фондів загального зберігання післяреволюційного відділу – 54 фонди (14046 од.зб.), а також картотека, фондові книги, описи [19]. В Акті збитків, нанесених німецько-фашистськими загарбниками, зазначалось, що архів взагалі не евакуйовувався, крім науково-довідкової картотеки [20]. Проте ця версія не знаходить підтвердження, адже існують Акти здачі та прийому документів в евакуації.

У Сталінському міському архіві на початок війни було сконцентровано 184 фонди [21], з них було евакуйовано в місто Балашов 14 фондів (3102 од.зб.), в більшості своїй це були матеріали періоду 1920-1930 рр., які відносились до фондів районного відділу Р.К. міліції та партизанських комісій, що мали довідковий характер [22].

Інші архіви Сталінської області не евакуйовувалися.

У серпні 1942 року була проведена евакуація архівів Ворошиловградської області. Вказівки щодо початку підготовки до евакуації документальних матеріалів архівів Ворошиловградської області були надіслані в кінці липня 1941 року. В Державному архіві Луганської області зберігся лист за № 5/48046/с Архівного відділу УНКВС по Ворошиловградській області від 22 липня 1941 року, в якому давались вказівки начальнику райвідділу НКВС Старобільського району щодо необхідності терміново почати підготовку до евакуації документальних матеріалів звітного характеру та документальні матеріали, що мають оперативну та науково-історичну цінність. Матеріали наказувалось запаковувати в дерев'яні ящики, брезентові мішки або кулі рогожані, щоб в разі евакуації документи можна б було відправити в тил [23].

Із 908 фондів, які налічували 301238 одиниць зберігання Ворошиловградського обласного державного архіву було евакуйовано 350 фондів (130000 одиниць зберігання) документальних матеріалів. Евакуації підлягали і документи з Старобільського архіву, який напередодні війни налічував 816 фондів (140331 одиниць зберігання). До евакуації було відібрано 216 фондів (40331 одиниць зберігання) [24]. Це були секретні, оборонні, оперативно-довідкові, наукові та історичні фонди. Матеріали зазначених архівів були відправлені 19 серпня 1941 року об 11 годині 45 хвилин до м. Актюбінськ. Їх супроводжували начальник Ворошиловградського обллістархіву Ігнатович та завідуючий спеціальною частиною Старобільського держархіву Слепушкін [25]. Частина матеріалів відправили пізніше на Урал до м. Златоуст Челябінської області. Це були фонди переважно довідкового наукового значення [26].

Таке різноманіття версій щодо місця евакуації та кількості евакуйованих фондів різних архівів можна пояснити браком часу для евакуації та поганою організацією цих вимушених дій. Треба зауважити, що належних умов зберігання документів держархівів УРСР в евакуації не було забезпечено. Для розміщення евакуйованих архівних фондів на території РРФСР та Казахстану використовували різні приміщення, не завжди пристосовані для зберігання документів. Наприклад, у селищі Алга Актюбінської області для евакуйованих з України архівних документів було відведено приміщення магазину, в м. Златоусті матеріали розміщені у міському музеї, в м. Уральську – в кімнатах облвиконкому. У звітах 1942 р. часто зазначалось, що евакуйовані «матеріали все

смешаны, сложены в беспорядочном состоянии, охраной не обеспечены» [27].

Залишені на місцях, фактично напризволяще, архівні матеріали Донбасу були приречені на знищення, їх спіткала така ж сама доля, що і більшість не евакуйованих архівів України. В більшості випадків архіви підлягали спаленню під час відступу німців у 1943 р. Дуже часто в роки окупації документи використовувалися для опалення приміщень. Будівлі, де знаходилися архіви, використовувалися не за призначенням. Саме цю картину можна було побачити й у Донбасі. Так, під час окупації Сталінської області деякі не евакуйовані матеріали Сталінського обласного державного архіву використовувалися німцями для опалення [28]. Інша частина архівних матеріалів постраждала під час пожежі, яку влаштували окупанти. Це було 5 вересні 1943 року. В пожежі загинуло 837 фондів [29]. Серед знищених документальних матеріалів були фонди Грецького суду, починаючи з 1740 року, вліт являли собою джерельну базу для вивчення національної політики в царській Росії. Архівні фонди іноземних акціонерних товариств, що могли допомогти вивченню історії розвитку промисловості на Донбасі, висвітлювали питання ролі іноземних інвестицій в розвитку промисловості Росії, технічного оснащення заводів та фабрик Донеччини іноземним обладнанням, являли собою джерело для вивчення соціальних питань, а саме побуту робітників, також були втрачені.

Відступаючи німці спалили також і фонди Маріупольської філії Сталінського обласного державного архіву – 1041 фонд (150000 од.зб.) [30], за іншими даними 866 фондів (140832 од.зб.) [31]. Проте при аналізі документів можна зробити висновки, що ні одні, ні другі дані не відповідають дійсності. В першому випадку в Книзі обліку актів збитків, нанесених німецько-фашистськими загарбниками архівним установам, взагалі не враховується евакуація архівних матеріалів з Маріупольської філії. Втраченим зазначається повністю довоєнна кількість фондів. У другому випадку враховувалась тільки евакуація 175 фондів (9168 од.зб.) у м. Омськ, обминаючи увагою евакуацію в м. Балашов. Таким чином, Маріупольська філія Сталінського обласного державного архіву внаслідок німецької окупації втратила не більше 787 фондів (137425 од.зб.).

Що стосується філії Сталінського обласного державного архіву в Артемівську, то відомо, що після вступу нацистських загарбників до міста 31 жовтня 1941 року окупаційною владою було вирішено звільнити приміщення собору, де до цього часу знаходився архів і передати його віруючим. У червні 1942 року було прийнято рішення про переміщення архівних документів з будівлі собору до будівлі Управління Сіверо-Донецької залізниці. Перед відступом, а це було 2 вересня 1943 року німецькі окупанти облили архівні документи бензином та спалили разом з будівлею [32]. Щодо кількості спалених

документів, то в наявних у Державному архіві Донецької області актах про збитки Артемівського філіалу в роки Великої Вітчизняної війни вказаний розмір втрат у 1145 фондів (675840 од.зб.). На таку ж кількість втрачених документів вказує Г.П. Неклеса, тодішній начальник відділу Артемівського філіалу Сталінського облдержархіву, у своїх спогадах [34]. Проте ця кількість документів, що зазначена, як втрачена внаслідок дій окупантів викликає сумніви, адже вона повністю співпадає з кількістю довоєнних матеріалів, що зберігались в архіві, а за умов евакуації частини фондів наведені цифри не можна вважати достовірними. Сталінський обласний архів втратив під час пожежі 155 фондів (26000 од.зб.) [35].

Відповідно до Акту щодо збитків нанесених німецько-фашистськими загарбниками та їх спільниками Ворошиловградський обласний державний архів, що розташовувався в м. Ворошиловград на пл. Революції в буд. 2 від 14 січня 1944 р. На першому поверсі будівлі в одній кімнаті була організована конюшня, в іншій казарма для італійських солдат, на другому поверсі була організована жерстяна майстерня, обладнання архіву було використано для побудови туалету в дворі будівлі. Після евакуації в архіві залишилось 628 фондів 115378 од.зб., з котрих вціліли лише частини 31 фонду, а саме 157 од.зб. Таким чином, було розкрадено та знищено 597 фондів. Треба зауважити, що в Акті вказано, що знищено 115228 од.зб., проте в результаті математичного обчислювання отримуємо 115221 од.зб. знищених матеріалів [36].

Однак у книзі обліку актів збитків, нанесених німецькими окупантами документальним матеріалам державних та відомчим архівам Ворошиловградської області, 5 травня 1944 року зареєстрований акт Комісії з обліку збитків архівних органів при ОГА УНКВС, що був складений в день реєстрації. Згідно з яким німецькими окупантами було знищено 558 фондів, 171338 од.зб. [37].

Відповідно до актів про нестачу архівних матеріалів у Ворошиловградському обласному державному архіві внаслідок війни було втрачено дореволюційні фонди (1794-1924 рр.), що стосувались діяльності церков на території області, чоловічих гімназій, металургійних, патронного заводів, кам'яновугільних копій, банків, різних промислових товариств [38].

Ворошиловградський міський державний архів в часи окупації втратив 316 фондів, 60000 од.зб. [39], Старобільський державний історичний архів втратив всі 600 фондів з 100000 одиниць зберігання, що були залишені на місцях під час окупації [40].

Загальна втрата 37 державних архівів Ворошиловградської області (1 обласного, 1 міського та 35 районних архівів) склала 397 фондів, 842295 одиниць зберігання. Відомчі архіви втратили 2222 фонди, 1799950 од.зб. [41]. Однак у 2005 році Державний архів Луганської області оприлюднив такі дані, з посиланням на Центральний державний архів вищих органів влади та управління України: 37 архівів

Ворошиловградської області (1 обласний, 5 міських і 31 районний) під час німецької окупації втратили 3390 фондів, 876340 од.зб. та 2100 книг і часописів із фондів архівних бібліотек [42].

За період окупації з області було знищено та вивезено приблизно 4151 архівний фонд (1019948 одиниць зберігання), які знаходились на державному зберіганні. Так у Ворошиловградському обласному державному архіві частково вцілів лише 31 фонд на 157 справ, тоді як документи фондів Старобільського державного історичного архіву загинули повністю.

Після визволення України від загарбників та з початком процесу відновлення мережі архівних установ країни розпочався процес реєвакуації архівних матеріалів. З 1945 року почали повертатися евакуйовані фонди донбаських архівів. З міста Шадринська повернулися 212 фондів і з міста Алги 123 фонди, які належали Сталінському обласному державному архіву, а також 71 фонд з м. Шадринська та 8 фондів з м. Омська, що мали походження з Маріупольської філії, з міста Шадринська повернулося 136 фондів, які прибули з Артемівської філії Сталінського обласного державного архіву. Також було реєвакуйовано

17 фондів Сталінського міського архіву [43]. Внаслідок транспортування фондів без ящиків та зберігання їх на підлозі вони були дуже змішані та багато матеріалів було ушкоджено.

Що стосується Луганського обласного історичного архіву та його філії, то їх матеріали були повернуті з евакуації в 1945 році у повному обсязі [44].

Таким чином, під час Великої Вітчизняної війни архівні установи Донбасу були майже знищені. Сталінський обласний державний архів втратив 72 % матеріалів, його філія у Маріуполі – 92 %, філія у Артемівську – 86 %, Сталінський міський архів – 91 %, Луганський обласний історичний архів – 63 %, Старобільський історичний архів – 73,5 %. Звичайно, що цьому можна було б запобігти, якби радянська влада мала розроблений план евакуації і всі дії проводилися у чіткій відповідності до нього. Але не можна також перекладати всю вину на невдало проведену евакуацію, бо головну відповідальність за нищення архівів не тільки в Донбасі, але й на всій території України несуть окупанти, які проводили послідовну політику нищення усіх національних та культурних цінностей України, в тому числі й архівних матеріалів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кот С. Повернути культурне надбання можна. Була б добра воля // Віче. – 1996. – № 5. – С. 130-131.
2. Державний архів Донецької області (далі ДАДО), ф. Р-678, оп. 1, спр. 43, арк. 2.
3. Там само, спр. 1294, арк. 6.
4. Метальникова Н.Б Судьба документальных фондов госархива Донецкой области в годы Великой Отечественной Войны (1941-1945гг.) // <http://dn.archives.gov.ua/articles/stat01.htm>.
5. Державний архів Донецької області (далі – ДАДО), ф. Р-678, оп. 1, спр. 43, арк. 2.
6. Государственный архив Донецкой области. Путеводитель. – К., 1984. – С. 4; ДАДО, ф. Р-678, оп. 1, спр. 43, арк. 5.
7. Метальникова Н.Б., Попова О.А. Исторический государственный архив Донецкой области // *Летопись Донбасса*. – 2001. – № 9. – С. 58.
8. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО), ф. 14, оп. 1, спр. 2315, арк. 12; Метальникова Н.Б Судьба документальных фондов госархива ...
9. ДАДО, ф. Р-1136, оп. 3, спр. 49, арк. 1; спр. 196, арк. 1; спр. 22, арк. 8, 10; ф. Р-678, оп. 1, спр. 43, арк. 6.
10. Там само, ф. Р-1136, оп. 3, спр. 49, арк. 9; спр. 196, арк. 1; спр. 22, арк. 8.
11. Там само, ф. Р-678, оп. 1, спр. 43, арк. 5.
12. Там само, ф. Р-1136, оп. 3, спр. 49, арк. 12.
13. Там само.
14. Там само, спр. 68, арк. 118; ф. Р-678, оп. 1, спр. 1294, арк. 6.
15. Там само, ф. Р-678, оп. 1, спр. 1294, арк. 6,7; ф. Р-1136, оп. 3, спр. 68, арк. 118; Метальникова Н.Б., Попова О.А. Исторический государственный архив ... – С. 58.
16. ЦДАВО, ф. 14, оп. 1, спр. 2316, арк. 14; ДАДО, ф. Р-1136, оп. 3, спр. 196, арк. 2; спр. 22, арк. 8; Метальникова Н.Б., Попова О.А. Исторический государственный архив ... – С.58.
17. ДАДО, ф. Р-1136, оп. 3, спр. 16, арк. 60.
18. Там само, ф. Р-678, оп. 1, спр. 1294, арк. 6.
19. ЦДАВО, ф. 14, оп. 1, спр. 2316, арк. 14; ДАДО, ф. Р-1136, оп. 3, спр. 23, арк. 23; спр. 22, арк. 10; спр. 199, арк. 1.
20. ДАДО, ф. Р-678, оп. 1, спр. 1294, арк. 6.
21. Там само, ф. Р-1896, оп. 2, спр. 27, арк. 19.
22. Там само, ф. Р-1136, оп. 3, спр. 196, арк. 2; спр. 22, арк. 8; Метальникова Н.Б., Попова О.А. Исторический государственный архив ... – С. 58.
23. Державний архів Луганської області (далі – ДАЛО), ф. Р-1046, оп. 1, спр. 58, арк. 38.
24. ЦДАВО, ф. 14, оп. 1, спр. 2316, арк. 2; Державний архів Луганської області: Короткий довідник з фондів. – Луганськ: Світлиця, 2000. – С. 4-5; Порунова Т. Архівне будівництво на Луганщині // *Архіви України*. – 1967. – № 5. – С. 43.
25. ДАЛО, ф. Р-1046, оп. 1, спр. 58, арк. 1.
26. Державний архів Луганської області: Короткий довідник ... – С. 4.
27. Національний реєстр втрачених та переміщених архівних фондів. Архівні фонди України, втрачені в період Другої світової війни. Книга 1 / За ред. К.І. Клімова. – К., 2007. – С. 15.

28. ДАДО, ф. Р-1136, оп. 3, спр. 22.
29. Там само, ф. Р-678, оп. 1, спр. 1294, арк. 6; ф. Р-1136, оп. 3, спр. 22, арк. 20; спр. 196, арк. 2.
30. Там само, ф. Р-1136, оп. 1, спр. 132, арк. 7.
31. Там само, ф. Р-678, оп. 1, спр. 1294, арк. 6, 7.
32. ДАДО, ф. Р-6774, оп. 1, спр. 9, арк. 2.
33. Там само, арк. 6; ф. Р-1136, оп. 1, спр. 132, арк. 2; Метальникова Н.Б., Попова О.А. Исторический государственный архив ... – С. 58.
34. ДАДО, ф. Р-6774, оп. 1, спр. 9, арк. 2.
35. Там само, ф. Р-1136, оп. 1, спр. 132, арк. 1.
36. ДАЛО, ф. Р-702, оп. 1, спр. 143, арк. 1.
37. Там само, ф. Р-1046, оп. 4, спр. 16, арк. 1; Державний архів Луганської області: Короткий довідник ... – С. 5.
38. ДАЛО, ф. Р-702, оп. 1, спр. 149, арк. 1-13.
39. Там само, ф. Р-1046, оп. 4, спр. 16, арк. 1.
40. Державний архів Луганської області: Короткий довідник ... – С. 5.
41. ДАЛО, ф. Р-1046, оп. 4, спр. 16, арк. 1; Державний архів Луганської області: Короткий довідник ... – С. 5.
42. Архівна спадщина Луганщини – 2005 / Держ. арх. Луганської обл. – Луганськ: ДАЛО, 2005. – С. 80.
43. ДАДО, ф. Р-1136, оп. 1, спр. 132, арк. 2.
44. Державний архів Луганської області: Короткий довідник ... – С. 5; ДАДО, ф. Р-1136, оп. 1, спр. 132, арк. 7.

Рецензенти: доктор історичних наук, професор П.В. Добров;
доктор історичних наук, професор П.М. Тригуб.

© Калашнікова В.С., 2009

Надійшла до редколегії 06.02.2009 р.